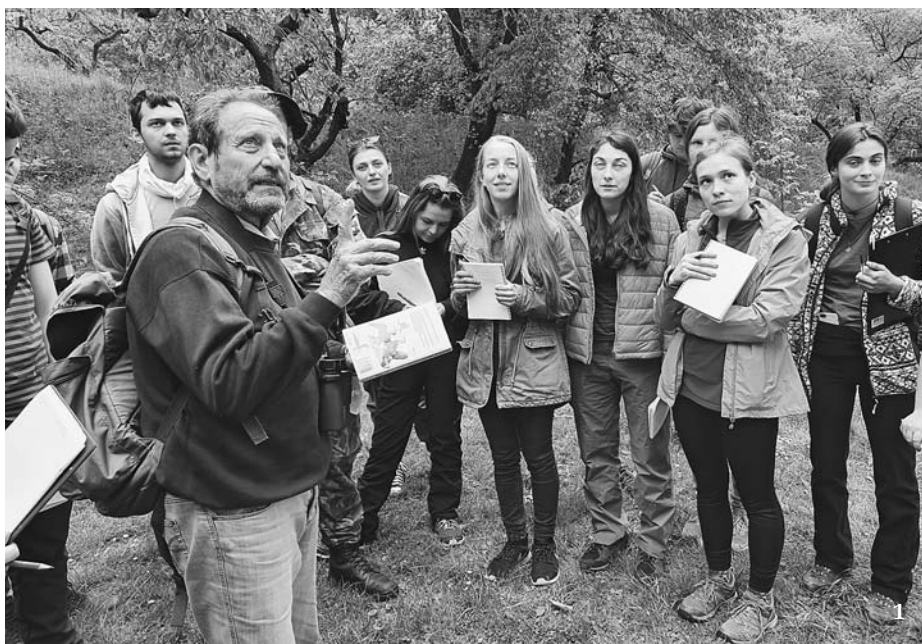

Karel Šťastný osmdesátníkem

Sám důchodového věku se občas ohlédnu a hlavou mi proletí vzpomínky na prožitý čas. V mnoha se objevuje Karel Šťastný. Má profesní dráha začala po studiích na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v r. 1978 v oddělení konzumentů Ústavu krajinné ekologie Československé akademie věd v Říčanech. Ještě za studií jsem s respektem a touhou hleděl na toto pracoviště. Myšlenka, že tam nastoupím, byla příliš smělá. A sen se stal skutečností. V té době tam již pracoval Karel Šťastný, kterého jsem vnímal jako ikonu ornitologické vědy u nás.

On již tehdy formoval řadu ornitologů a motivoval je k novým přístupům. První mapování hnízdního rozšíření ptáků v Československu v letech 1973–77 byl neskutěčně smělý projekt a dopadl výborně jen díky němu. Hned po nástupu do práce mě obklopilo velmi inspirativní a přátelské prostředí, kde nikdo nevnucoval svou neomylnou autoritu. To ale neznamená, že nebyla přítomná. Přesunutí části tehdejší ČSAV do Českých Budějovic evokovalo Karlův i můj odchod na Ústav aplikované ekologie a ekotechniky Vysoké školy zemědělské v Kostelci nad Černými lesy. Hned po r. 1989 byla znovuobnovena Lesnická fakulta VŠZ, která se v r. 2007 v rámci již České zemědělské univerzity rozdělila na Fakultu životního prostředí a Fakultu lesnickou a dřevařskou. V popsané časosběrné exkurzi jsme s oslavencem byli vždy poblíž sebe. Když se se značným odstupem zamyslím, jak Karla stručně a jasně charakterizovat, ve své podstatě to není ani složité. Je nesmírně empatický a přirozeně přitahuje zaslouženou pozornost. Je člověkem, který ctí dohody a jakékoli odchýlení bez předchozí domluvy vnímá jako podraz. Je svědomitý, důsled-

1 Karel Šťastný na zoologické exkurzi se studenty Fakulty životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze na jaře 2021. Foto J. Růžička

2 Mláďe sýce rousného (*Aegolius funereus*) ze studované populace v oblasti Krušných hor postižených průmyslovými imisemi. Foto V. Bejček

ný a pracovitý. Ctí tradice. Není podbízivý, nesnáší pozérství. Biografické údaje prof. RNDr. Karla Šťastného, CSc., najdete také v Živě 2011, 5: LXXVII.

Kdy tě napadlo, že půjdeš studovat přírodovědeckou fakultu?

Že chci „dělat zoologii“, jsem věděl od svých 5–6 let, kdy mi maminka četla spousty knih o zvířatech, myslivcích a jejich psoch, pytlácích, lovech atd., mnohé z těchto knih ještě doma opatruji, mimo jiné i proto, že jsou v nich krásné ilustrace od Zdeňka Buriana, Jiřího Židlického a dalších skvělých malířů. Už tehdy jsem tvrdil, že budu lesníkem. To mi našťáště jiní rozmluvili a já sám jsem později poznal, že hodně učiva by se týkalo produkce dřeva, což by mě příliš neuspokojovalo. Takže

jsem usiloval o to, dostat se na Přírodovědeckou fakultu UK v Praze, což se mi nakonec podařilo.

Ornitologie se stala tvým osudem.

Měl jsi odjakživa zájem o ptačí život?

Doma jsem v dětství spoustu zvířat včetně ptáků choval, přičemž jsem měl to štěstí, že jsem u rodičů nacházel velké pochope- ní. Hluběji jsem ale začal ptáky studovat až na přírodovědecké fakultě.

Jak na studium vzpomínáš a které osobnosti vědy ti byly vzory?

Jen v nejlepším a musím říct, že jsem byl poctivým studentem, který zkoušky nikdy „neodflákl“, i když jsem měl i jiné zájmy a veselému studentskému životu jsem se plně věnoval. Měl jsem to „štěstí“, že jsem se hned na začátku chytil studentů, kteří ročník opakovali a kteří mě náležitě do pražského života zasvětili. Bydlel jsem sice na privatě přímo za ohradou Sparty (z vikýře jsem se díval na její zápasy), ale většinu času jsem trávil na koleji.

Nejvíce mě na Přírodovědecké fakultě UK ovlivnily tři výrazné osobnosti. První byl Walter Černý, svého času jednoznačně nejlepší ornitolog v republice. Diplomovou práci jsem ale dělal u Leo Sigmunda, s nímž mě zase pojil zájem o výtvarné umění. A třetí charismatickou osobností byl Vladimír Hanák, který byl sice specialistou na savce, hlavně netopýry (také létají), ale jeho přednášky a exkurze jsem měl nejraději. Mimo univerzitu to byl především Karel Hudec, pracovník tehdejšího brněnské Ústavu pro výzkum obratlovců ČSAV, který pozici nejlepšího a nejznámějšího ornitologa převzal po W. Černém. K němu jsem se často obracel o rady a později s ním velice intenzivně spolupracoval.

Zmínil ses o problémech s přijetím na PřF UK, můžeš to blíže specifikovat?

Neměl jsem dobrý kádrový posudek kvůli tomu, že rodiče nebyli náležitě veřejně činní, což stačilo, abychom já a bratr nedostali doporučení ke studiu. Za pomoci řady lidí, kteří tehdy dost riskovali, se nám nakonec přece jen podařilo propašovat přihlášky do škol. A mně k přijetí nejvíce pomohl sport. Rodiče sice veřejně činní nebyli, já ale podle některých mých zastánců ano, neboť jsem ve fotbale a basketu náležitě „reprezentoval“ město. Byl jsem v té době dokonce v širším dorosteneckém výběru republiky ve fotbale, a to nemohlo

uniknout kádrovákovi (mimochodem na tehdejší dobu celkem slušnému), který v té době trénoval výběr univerzity, a který o mě dosti stál.

Politická nespolehlivost se u mě projevila i mnohem později. Jeden čas jsem nemohl vyjet nejen do západní Evropy, ale ani do bývalého Sovětského svazu. Naštěstí se pak vše uvolnilo a ještě jsem leccos stihl. Proto mě u některých dnešních studentů, ale i mnohých kantorů vadí, že o cesty do zahraničí nemají příliš velký zájem, ačkoli se nabízí tolik možností.

Ví se o tobě, že máš sport rád.

Sportovní výsledky jsou již dávno minulostí, v obou uvedených sportech jsem to dotáhl do II. ligy, basketbal jsem závodně hrál až do svých 40 let (a „srandamače na udělání žízňě“ za staré pány až do 60 let). Fotbal jsem hrál na tu dobu takřka profesionálně, za tréninky i zápasy jsme dostávali na dnešní poměry sice směšnou sumu, kterou jsem ale rodičům přece jen ulehčil financování studia. Trénovaly mě dokonce takové veličiny, jako byl bývalý brankář Sparty Zdeněk Roček či světznámý Josef Bican, a za spoluhráče jsem měl třeba bývalého slávistického útočníka Müllera. Více mě ale těší, že jsem k basketbalu přivedl oba své syny, kteří rovněž hráli II. ligu, že jsem odchoval několik generací českobrodských basketbalistů, a když jsem s nimi přešel do mužů, hrál se v Českém Brodě vůbec nejlepší basketbal navštěvovaný spoustou nadšených fanoušků.

V obou sportech jsem reprezentoval i fakultu a celou univerzitu (proto o mně V. Hanák mnohdy mluvil jako „o tom fotbalistovi“). V rámci objektivitvity musím ovšem konstatovat, že za univerzitu hráli tehdy basket mnohonásobní reprezentanti jako Karel Baroch, Jaroslav Kovář, Robert Mifka a další, takže jsem zápasy spíše proseděl na lavičce.

Vraťme se ale k tvé vědecké a odborné práci. Jaké výsledky považuješ za nejvýznamnější?

Myslím si, že mohu být docela hrdý na to, že jsem u nás zavedl dva významné monitorovací programy. Už od r. 1973 běží kvadrátové mapování hnízdního rozšíření ptáků, jehož výsledky byly publikovány zatím ve třech Atlasech hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR, resp. ČR (čtvrtý vyjde letos), a Jednotný program sčítání ptáků od r. 1981. Díky nim můžeme relativně přesně odhadnout velikosti populací všech ptačích druhů u nás i dlouhodobé územní a populační trendy každého druhu. Jistě i díky těmto programům patří dnes ČR mezi ornitologicky nejvyspělejší země v Evropě, k čemuž jsem snad přispěl i tím, že jsem 20 let pracoval jako jednatel České společnosti ornitologické a 10 let jako její předseda. Nejen ji, hlavně ale univerzitu jsem reprezentoval na několika Světových ornitologických kongresech a zastával funkci v evropských ornitologických výborech.

V ČR jsme se kvadrátovým mapováním ptáků stali vlastně iniciátory mapování všech druhů organismů, která probíhají v jednotné mapovací síti.

Patříš u nás mezi nejvýznamnější popularizátory živé přírody, hlavně se zamě-

3 Karel Šťastný v diskuzi s paleontologem Martinem Košťákem, rovněž členem redakční rady Živy, na terase vily Lanna při neformálním zakončení slavnostního odpoledne předávání cen Živy, Červen 2021. Foto J. Plavec, SSČ AV ČR

řením na obratlovce. Kolik už jsi na tato témata napsal knih?

Popularizaci vědeckých a odborných výsledků pokládám za velmi důležitou. A napsat čtivou knihu nebo článek je skoro stejně obtížné jako napsat vědeckou publikaci. Množství knih nemám přesně spočítané, je jich asi 50 (včetně odborných knih, různých monografií a skript), ne vždy jsem tam ale jako jediný autor, a někdy jsem napsal jen určité kapitoly. Osobně se domnívám, že to autorský podíl nijak nesnižuje, kolektivní práce přináší mnohdy lepší výsledky než individuální.

Jaké máš další zájmy a koníčky?

Jsem asi v podstatě šťastný člověk, když mohu prohlásit, že právě zoologická práce je mi i koníčkem. Dalším koníčkem je myslivost, kterou provozuji především ve Školním lesním podniku ČZU v Kostelci nad Černými lesy. Nadále mě baví sport, nyní už ale jen v pasivní podobě u televize, či ještě lépe s kamarády v nějakém restauračním zařízení.

Prošel jsi několika pracovišti. Jak na ně vzpomínáš? Dá se některé z nich vybrat jako pro tebe nejprínosnější?

Nerad bych jednotlivá pracoviště nějak oceňoval, takže musím spíše parafrázovat: Čím jsem byl, tím jsem byl rád. Nastupoval jsem na umístěnku (dnes už skoro nikdo neví, co to znamenalo) do muzea (Šumperk), pracoval jsem v zemědělské výzkumné organizaci (Výzkumný ústav krmivářského průmyslu a služeb), pak 17 let v Ústavu krajinné ekologie tehdejší ČSAV a zbytek, tedy již 37 let na VŠZ, resp. ČZU, kde jsem zřejmě služebně nejstarším zaměstnancem. Po stránce odborné mi samozřejmě nejvíce dalo pracoviště ČSAV a Česká zemědělská univerzita v Praze.

Byl jsi jedním z iniciátorů znovuobnovení pražské Lesnické fakulty v r. 1990, coby čtvrté fakulty tehdejší Vysoké školy zemědělské. Můžeš zavzpomínat?

Pro neznalé bych chtěl připomenout, že pražská Lesnická fakulta byla rozhodnutím komunistické strany a vlády koncem 50. let minulého století zrušena a přeměnila se na Vědecký lesnický ústav Vysoké školy zemědělské se sídlem v Kostelci nad Černými lesy. Tam také přešla celá řada bývalých pracovníků fakulty. Počátkem 80. let se Vědecký lesnický ústav změnil na Ústav aplikované ekologie VŠZ, kde jsem začínal univerzitní kariéru a odkud vzešla hlavní iniciativa k znovuobnovení Lesnické fakulty v Praze. Měl jsem štěstí, že jsem se stal jedním z těch, kteří byli u toho. Tím se vlastně vyplnilo mé dětské přání a nakonec jsem se na Lesnickou fakultu oklikou dostal. Na ní jsem působil řadu let nejen jako vedoucí katedry ekologie, ale 7 let i jako proděkan pro vědu a výzkum a zahraniční styky, a mnohé z lesníků a myslivců jsem sám vychoval.

Celý život jsi jezdil sbírat vědecká data do terénu. Můžeš sestavit žebříček oblíbenosti míst, kde jsi bádál?

Nejraději mám jižní Čechy, konkrétně Třeboňsko, kam již asi 50 let jezdím často na dovolenou i na víkendy. Druhým takovou oblastí je kupodivu opak, člověkem poničená oblast tzv. černého trojúhelníku – Krušné hory a Podkrušnohoří se svou měsíční krajinou, v níž je ale řada unikátních biotopů s některými ptačími druhy žijícími pouze tam. V této krajině jsme sbírali cenný materiál, který jsme porovnávali s materiálem z krajiny čisté a zachovalé, tedy s Třeboňskem. Ke Krušným horám a zcela pozmeněné krajině vlastně patří i navazující vojenský prostor Doupovských hor s množstvím myslivecky ceněné zvěře, odkud mám krásné lovecké zážitky.

Co pro tebe znamená Fakulta životního prostředí, která vznikla rozdělením Fakulty lesnické a environmentální a kde dodnes pracuješ?

S Českou zemědělskou univerzitou, potažmo s Fakultou životního prostředí, je spojeno několik mezníků v mém odborném životě. První nastal už v době, kdy se naše akademické pracoviště stěhovalo do Českých Budějovic a kdy jsem se dostal na pracoviště univerzity, tehdy vlastně Vysoké školy zemědělské v Kostelci. Druhým mezníkem bylo zřízení Lesnické fakulty (později přejmenované na Fakultu lesnickou a environmentální). Třetím, a pro mě asi nejdůležitějším, bylo zřízení Fakulty životního prostředí, čímž se na ČZU vytvořilo pracoviště zahrnující dosud ne zcela zaplněnou niku se skutečně všemi aspekty životního prostředí a ekologie v nejšířším slova smyslu.

Teď už jako emeritní profesor sleduji činnost univerzity a FŽP spíše zpovzdálí a mám radost, jak úspěšná „má fakulta“ je a jak se dále rozvíjí, čehož zárukou je 6 jejích kateder, zahrnujících pestré spektrum oborů. A přitom mě těší, když vidím, jak nás naši absolventi svými vědomostmi dohánějí a předhánějí; někteří z nich již na fakultě rovněž učí. A já mezi nimi i studenty snad nestačím tak rychle stárnout.

Děkuji ti za rozhovor.

Se srdečnou gratulací k jubileu se připojuje i redakční rada a redakce.